

LBRIS

We know
books

MICHEL HOUELLEBECQ

ÎN PREZENȚA LUI SCHOPENHAUER

Traducere din franceză de
EMANOIL MARCU

HUMANITAS
BUCUREȘTI

CUPRINS

<i>Nota editurii</i>	5
Lasă în urma ta copilăria, prietene, trezește-te!	7
1. Lumea este reprezentarea mea	13
2. Privește cu atenție lucrurile	23
3. Astfel se obiectivează voința de a trăi.....	37
4. Teatrul lumii	47
5. Felul în care trăim: Ce suntem	55
6. Felul în care trăim: Ce avem	71

LASĂ ÎN URMA TA COPILĂRIA,
PRIETENE, TREZEȘTE-TE!¹

Viețile noastre se desfășoară în spațiu, iar timpul nu-i decât un accesoriu, un reziduu. Pot să păstrez o memorie fotografică, inutil de clară, a locurilor în care s-au petrecut evenimentele vieții mele, în schimb nu izbutesc să le situez în timp decât prin raportări laborioase, aproximative. Astfel, când am împrumutat *Aforisme asupra Înțelepciunii în viață* de la biblioteca municipală a arondismentului VII (mai precis la anexa din cartierul Latour-Maubourg), aveam, poate, vreo douăzeci și șase de ani, sau tot atât de bine douăzeci și cinci, sau douăzeci și șapte. Oricum foarte târziu pentru o descoperire atât de importantă. La vremea aceea, citisem deja Baudelaire, Dostoievski, Lautréamont, Verlaine, aproape toți romanticii; pe lângă asta, multă

1. Acest citat din J.-J. Rousseau este motoul primului volum din *Lumea ca voință și reprezentare*.

literatură științifico-fantastică. Citisem Biblia, *Cugetările* lui Pascal, *City* de Clifford D. Simak, *Muntele Vrăjit* de Thomas Mann. Scriam poeme; aveam deja sentimentul că mai degrabă recitesc decât citesc cu adevărat; încheiasem un ciclu în efortul meu de descoperire a literaturii, sau cel puțin așa credeam. Apoi, în câteva minute, totul s-a răsturnat.

După două săptămâni de căutări, am izbutit să găsesc *Lumea ca voință și reprezentare*, pe un raft din librăria editurii PUF (Presses Universitaires de France), pe bulevardul Saint Michel; la vremea aceea, cartea nu se găsea decât în anticariate (luni la rând, mi-am exprimat uimirea cu voce tare, împărtășind-o mai multor zeci de persoane: eram la Paris, una din principalele capitale europene, iar cartea cea mai importantă din lume nici nu era reeditată!) În filozofie, mă oprisem mai mult sau mai puțin la Nietzsche; constatând un eșec, mai exact. Filozofia lui mi se părea imorală și respingătoare, dar forța lui intelectuală mă impresiona. Mi-ar fi plăcut să pot distruge gândirea lui Nietzsche, să-i spulber temelile, dar nu știam cum s-o fac; din punct de vedere intelectual, eram învins. Inutil să spun că, și în privința asta, lectura lui Schopenhauer a schimbat totul. Nici măcar nu-i mai port vreun

resentiment sârmanului Nietzsche; a avut ghinionul să vină după Schopenhauer, asta e tot – la fel cum a avut ghinionul, în muzică, să întretaie drumul lui Wagner.

Al doilea șoc filozofic a fost, peste vreo zece ani, întâlnirea cu Auguste Comte, care m-a dus într-o direcție total opusă; greu se pot imagina două spirite mai diferite. Dacă l-ar fi cunoscut pe Schopenhauer, Comte ar fi văzut probabil în el un simplu metafizician, adică un reprezentant al trecutului (respectabil, desigur, fiind un continuator al „celui mai mare metafizician“, respectiv Kant; reprezentant al trecutului, totuși). Iar dacă Schopenhauer l-ar fi cunoscut pe Comte, probabil nu i-ar fi luat speculațiile foarte în serios. În paranteză, cei doi bărbați erau contemporani (1788-1860 pentru Schopenhauer, 1798-1860 pentru Comte); adesea, îmi vine să cred că, în plan intelectual, după 1860 nu s-a mai petrecut nimic. E totuși neplăcut să trăiești într-o epocă de mediocri; mai ales când nu te simți capabil să ridici nivelul. Nu cred că voi produce vreo gândire filozofică nouă: aș fi dat deja, până acum, câteva semne; sunt însă aproape sigur că aș produce romane mai bune dacă gândirea, în jurul meu, ar fi un pic mai bogată.

Între Schopenhauer și Comte, am sfârșit prin a alege; și treptat, cu un soi de entuziasm dezamăgit, am devenit pozitivist; drept urmare, în aceeași măsură, am încetat să fiu schopenhauerian. Ce-i drept, îl recitesc rar pe Comte, și nicidecum cu o plăcere simplă, directă, ci mai curând cu plăcerea puțin perversă (cu siguranță violentă, când îi prinzi gustul) pe care o găsești adesea în bizareriile stilistice ale dezaxaților; în schimb, din câte știi, nu există filozof pe care să-l citești cu o plăcere mai spontană și mai reconfortantă decât Arthur Schopenhauer. Nu-i vorba de „arta de a scrie“, de nerozii de soiul ăsta; ci de condițiile prealabile pe care oricine ar trebui să le poată accepta înainte să aibă curajul de a propune gândirea sa atenției publice. În a treia *Considerație inactuală*, scrisă cu puțin înainte de renegare, Nietzsche laudă marea onestitate a lui Schopenhauer, probitatea, buna lui credință; vorbește minunat despre tonul lui, despre acel soi de bonomie morocănoasă care vă face silă de eleganți și de stiliști. Iată, pe larg, obiectul acestui volum: îmi propun să încerc să arăt, cu ajutorul câtorva dintre pasajele mele favorite, de ce atitudinea intelectuală a lui Schopenhauer rămâne în ochii mei un model pentru orice filozof viitor; și de ce, chiar dacă până la urmă sun-

tem în dezacord cu el, nu putem simți pentru el decât un profund sentiment de recunoștință. De ce, ca să-l citez din nou pe Nietzsche, „prin simplul fapt că un asemenea om a scris, povara de a trăi pe acest Pământ ne-a fost ușurată“.

LUMEA ESTE REPREZENTAREA MEA

Lumea este reprezentarea mea – acesta este un adevăr valabil pentru orice vietate cunoscătoare, deși numai omul îl poate conștientiza, reflectându-l în mod abstract: și chiar așa face; astfel a apărut la el chibzuința filozofică. Atunci, pentru om devine clar și cert faptul că el nu cunoaște nici soarele, nici pământul, ci e întotdeauna doar ochiul care vede soarele și mâna care simte pământul.¹

Schopenhauer a rămas celebru mai ales prin descrierea viguroasă a tragediei voinței, ceea ce

1. *Lumea ca voință și reprezentare* – Cartea I, capitolul I. Traducerea textelor lui Schopenhauer citate în această lucrare îi aparține lui Michel Houellebecq [în prezenta versiune, ele urmează traducerea în limba română a lui Radu Gabriel Pârvu: Arthur Schopenhauer, *Lumea ca voință și reprezentare*, 2 volume, Humanitas, București, 2012 – n.t.].

din păcate a avut ca efect apropierea lui de categoria romancierilor, sau și mai rău, a psihologilor, îndepărtându-l de cea a „filozofilor adevărați“. Există totuși la el ceva ce nu vom găsi la Thomas Mann, iar la Freud nici atât: un sistem filozofic complet, având ambiția de a răspunde la toate întrebările (metafizice, estetice, etice) care sunt cele ale filozofiei începând de la originile ei.

„Lumea este reprezentarea mea“: ca primă frază a unei cărți, e greu să găsești ceva mai direct, mai onest. Din această primă frază, Schopenhauer face punctul de plecare al spiritului filozofic: cum vedem, la el filozofia nu are moartea ca origine. Conștiința morții noastre, va accepta el mai târziu, e un imbold puternic pentru căutarea adevărului, sau cel puțin pentru publicarea de lucrări ce-și propun acest obiectiv (în fapt, moartea e un imbold aproape pentru orice); însă originea fundamentală a oricărei filozofii este conștiința unei distanțe, a unei incertitudini în cunoașterea lumii de către om. Filozofia lui Schopenhauer e mai întâi un comentariu despre condițiile cunoașterii; o epistemologie.

Obiect este deja trupul nostru, pe care, din acest punct de vedere, noi îl numim reprezentare. Căci trupul este un obiect printre obiecte și se